

zött olyanokat is találunk, amelyek regionális tájszót tartalmaznak, a bizonyos tárgyat, ételt vagy munkafolyamatot csak ezen a vidéken ismerik, például: **438. virics** 'tavasszal a rügyező nyírfából baltavágással eresztett édes folyadék', **442. molnárkalács**, **443. gúnárnyak**: *gubf, gunárnyfk*, **444. páronfött**: *pārānfött*, **446. morvány**: *morvān, morvány* stb. A figyelmes kutató több példát is találhat a szlovák nyelvi hatás érvényesülésére, ilyen például a **49. polyva** Lex. térképen a *mohëtka* szó. Ezen a téren is érdemes további vizsgálódást folytatni.

Végezetül egyetértően idézem Juhász Dezső véleményét, amelyet a büki élőnyelvi konferencián fogalmazott meg a *Merre tovább, magyar nyelvöldrajz* című előadásában: „Ideális megoldásnak azt tartom, ha azok a kutatók foglalkoznak először a nyelvöldrajzi anyaggal, akik a gyűjtést elindították és lebonyolították. Így sokoldalú tapasztalatok birtokában kezdődhet az analízis” (Juhász 2006). Ezt a további munkát bizvást várhatjuk Cs. Nagy Lajostól, és természetesen további kiváló nyelvöldrajzi tanulmányok, atlaszok készítését is.

A szép kiállítású könyvért köszönet illeti a nagykaposi Luminosus n.o. Kiadót. A kötet megjelenését a Szlovák Köztársaság Kormányhivatala támogatta.

SZAKIRODALOM

- Benkő Loránd 1998. Megnyitó beszéd. In: Szabó Géza–Molnár Zoltán (szerk.): *III. Dialektológiai Szimpozion. A Berzsényi Dániel Tanárképző Főiskola Magyar Nyelvészeti Tanszékének Kiadványai II.* Szombathely, 18–24.
- Cs. Nagy Lajos 1999. Néhány fogalom megnevezésének tagoltsága és szóföldrajzi realizációja a felvidéki Medvesalján. *Magyar Nyelvőr* 123: 35–45.
- Cs. Nagy Lajos 2003. *Lexikológiai vizsgálatok Medvesalján.* Fórum Kisebbségkutató Intézet–Lilium Aurum Könyvkiadó.
- Juhász Dezső 2006. Merre tovább, magyar nyelvöldrajz. In: Zelliger Erzsébet (szerk.): *Nyelv, területiség, társadalom.* A 14. élőnyelvi konferencia (Bük, 2006. okt. 9–11.) előadásai. MNyTK. 228. Budapest, 33–43.
- Sándor Anna 2004. *A Nyitra-vidéki magyar nyelvjárások atlasza* (NyvA.). Kalligram Könyvkiadó, Pozsony.

Király Lajos

ny. főiskolai tanár

Kaposvári Tanárképző Főiskola

Peters, Isabella: Folksonomies. Indexing and Retrieval in Web 2.0. Wolfgang G. Stock (ed.). (Knowledge & Information. Studies in Information Science). Berlin: De Gruyter Saur, 2009. 443 lap

„A digitális fogyasztó kifejezetten pragmatikus: véleménye szerint, ha egy információ nem található meg azonnal, egy helyen, akkor nem is érdemes keresni” – ez a 2008-as, az ismertett munká bevezetőjében szereplő Nicholas–Rowlands-idezet is lehetne a *Folksonomies. Indexing and Retrieval in Web 2.0* című kötet mottója. Hiszen a címbeli *folksonomy* éppen az információ létrehozásával, keresésével és elérésével foglalkozik.

Az információtudományi könyv címét magyarul pontosan, az angol nyelvi kontamináció megbontása nélkül nem lehet visszaadni. A *folksonomy* terminust 2004-ben használta először egy konferencián Thomas Vander Wal, majd Gene Smith tanulmánya alapján vált ismertté (Vander Wal 2004, Smith 2004; [154]¹), és a *folk* 'nép', illetve a *taxonomy* 'csoportosítás, osztályozás' szavak vegyítéséből származik [5], ily módon a „nép”, vagyis a nem professzionális indexelők által létrehozott taxonómiára utal.² A folksonomy szabadon választott, bármely információhoz köthető kulcsszavakból vagy címkékből (úgynevezett tagekből) áll – e címkéket a post-itelek elektronikus megfelelőinek is szokás nevezni (Müller-Prove 2008: 15; [153]). A kollaboratív tagelés az a folyamat, amelynek során a felhasználó a megosztott tartalomhoz szabadon választott kulcsszavak formájában

¹ Szögletes zárójelben az ismertett kötet oldalszámait adom meg.

² Az ismertetésben a könyv címétől eltérően az egyes számú *folksonomy* alakot használom, természetesen a fogalomhoz tartozó tartalmak összességét értve alatta.

metaadatokat kapcsol [153]. A tageléssel a tartalom-létrehozó indexelő is lesz egyben. A folksonomy fogalom szinte felsorolhatatlanul sok szinonimával rendelkezik; csak válogatásként a számos elnevezés közül: *demokratikus indexelés* (democratic indexing, Kellog Smith 2006), *közösségi klasszifikációs rendszer* (social classification system, Feinberg 2006), *etnoklasszifikáció* (ethnoclassification, Star 1996), *felhasználói metaadat* (user-generated metadata, Dye 2006), *tagoszféra* (tagosphere, Gruber 2005), *tagazonómia* (tagsonomy, Hayes–Avesani–Veeramachaneni 2007).

A folksonomy megjelenése a web 2.0 szociális hálózataihoz köthető. A web 2.0 – a fogalom 2006-os bevezetése óta – sokat használt információtudományi kulcsszóvá vált. Az úgynevezett web 1.0 verziótól technológiailag, szerkezetileg és szociális szempontok szerint különbözik; egyesek szerint a korábbi objektumközpontú megközelítés helyét a személycentrikus hálózat veszi át [15]. A web 2.0 információtechnológiai korszakban nem csupán professzionális tartalomfejlesztők (újságírók, írók, webdizájnerek, honlapfejlesztők stb.) hozhatnak létre és oszthatnak meg az interneten digitális tartalmakat, hanem gyakorlatilag bármely számítógép-használó megteheti ezt. Továbbá a felhasználók nem csupán tartalmakat (szövegeket, képeket, videókat stb.), hanem az ezekhez tartozó metaszintű információkat, címkéket, az úgynevezett tageket is létrehozhatnak; ezzel az indirekt kooperációval hozzájárulnak az információk megtalálhatóságához. Az információk metainformációval való ellátása nem új találmány: a könyvtár- és információtudomány egyik alapfoglalatossága többek között a tárgykatalógusok, a különféle klasszifikációs rendszerek és tezauruszok elkészítése. A professzionális osztályozási rendszerektől a folksonomy két szempontból különbözik: egyrészt megközelítési módja, másrészt a terminológiához való viszonya tér el attól. Míg a hagyományos taxonómia előbb kiválasztja az osztályozási kritériumokat, létrehozza a rendszer(ek)e)t, és azt tölti fel tartalommal, addig a folksonomy esetében ez éppen fordítva történik: a kritérium-központú helyett a forrásközpontú strukturálás jellemzi. A másik, még erőteljesebb eltérés a terminológiát érinti: a hagyományos, úgynevezett professzionális metainformáció-létrehozás során szigorúan szabályozott, előírt terminusokat lehet csak használni, ezzel szemben a folksonomy ellenáll a korlátozott terminológiahasználatnak. Ezzel viszont el is jutottunk a folksonomy egyik gyenge pontjához: éppen szabályozatlansága miatt ki van téve a nyelvi idioszinkráziának (például a homonimiának és a szinonimiának), és ez az információkeresés és -elérés során problémákat jelenthet.

Az informatika, az információtudomány, a szociológia, a kommunikáció- és médiatudomány, a nyelvészet és a könyvtártudomány metszéspontjában álló témakörrel 2006 óta foglalkozik a tudományos kutatás (ez nem véletlen, hiszen a folksonomyalapú webes szolgáltatások 2002–2003 környékén jelentek meg), ám összefoglaló, a folksonomy elméletét és a gyakorlati használati módokat, illetve előnyeit, hátrányait is taglaló monográfia nem született Isabella Peters munkája előtt. Ily módon hiánypótlónak mondható a német nyelven, közel hétszáz, a témához kapcsolódó publikáció feldolgozásával készült doktori disszertáció eredményeit angolul visszaadó vastag kötet (fordítója: Paul Becker). Isabella Peters munkája a németországi De Gruyter Saur kiadó *Knowledge & Information* című, angol nyelvű információtudományi sorozatában jelent meg. A könyvsorozat szerkesztője a düsseldorfi Heinrich-Heine-Universität professzora, Wolfgang G. Stock.

A kötet fő célkitűzése, hogy feltárja azokat a területeket, amelyekben a bevett tudásreprezentációs és információelérési módszerek hasznosíthatják a folksonomy előnyeit (és vice versa, vagyis hogyan tehető hatékonyabbá a folksonomy például a félautomata egységesítő rendszerek használatával vagy a szabványosított nyelvhasználattal).

A kötet makroszerkezete négy fő fejezetből épül fel, a terjedelmes szakirodalmi jegyzék a nagy fejezetegységek végén található. Az első fejezet [13–188] a közösségi információszolgáltatási rendszerekhez (collaborative information services) kötődő legfontosabb fogalmakat (mint a web 2.0, a közösségi szoftver, a kollaboratív információszolgáltatási rendszerek) tisztázza, majd bőséges példaanyaggal illusztrálja ismerteti e szolgáltatások jellemzőit (ezek: social bookmarking, e-kereskedelemben és kereskedelmi információszolgáltatás, zene-, kép- és videomegosztó oldalak, könyvtár 2.0, közösségi hálózatok, blogok és blogkereső motorok, tagelő játékok). Itt szó esik például az olyan online könyvjelzőgyűjteményekről, mint a del.icio.us vagy a tudományos célokra használható Bibsonomy; továbbá többek között az online kereskedő Amazon taghasználatáról. A Last.fm zene-, a Flickr fotó- és a Youtube videomegosztó kapcsán felmerül a kérdés, hogy kevés szöveges információval (címmel) ellátott, nem textuális forrásokat miképpen kell/lehet szöveges metaadatokkal ellátni.

A könyvtár az egyik alapvető forrásgyűjtő és metaadat-létrehozó intézmény, amelynek szintén szembe kell néznie az internet hozta kihívásokkal: ezt a koncepciót könyvtár 2.0-nak szokás nevezni. Peters meglátása szerint a 2.0-s könyvtárak két stratégiát követhetnek: 1. munkatársaik a különböző közösségi hálózatokban az információkinyerés, az értékes információforrás kiválasztásának szakértőiként vesznek részt; 2. a másik módozat bevonja a könyvtárhasználókat a metaadatok létrehozásába, vagy a könyvtár saját (OPAC-)rendszerébe címkézésítő funkciók integrálásával, vagy külső, internetes tagelő platformok használatával (pl.: LibraryThing, BibSonomy; [56]).

A második fejezet [119–52] a tudásreprezentáció (knowledge representation), valamint az információelérés és -kinyerés (information retrieval) terminusaival foglalkozik; a harmadik [153–282] és a negyedik [283–410] pedig egyrészt a tudásreprezentáció, másrészt az információkinyerés kapcsolatát elemzi a folksonomyval. Az információszerzés módjai között a szerző elkülöníti egymástól a keresés (searching), a böngészés (browsing) és az információkinyerés (retrieving) magatartáshármasát [287–93].

Sajátos fogalom a „tagging behaviour” (‘tagelő magatartás’; [161–4; 184–95]), amely az indexelés, azaz a tagek, címkék létrehozásának szociális és kognitív oldalát vizsgálja: miért és milyen elvek alapján készít egy felhasználó címkéket, illetve milyen kognitív erőfeszítés szükséges a tageléshez. A tagelés kognitív mechanizmusa (Sinha 2005 alapján) a konceptualizációra hasonlít: első lépésben a felhasználó összehasonlítja a címkézendő objektumot más, elméjében tárolt fogalmakkal, amelyek mentálisan aktívnak számos, hasonló vagy kapcsolt fogalmat, majd kiválasztja ezek közül a legmegfelelőbbet, és elkészíti a címkét – a konceptualizáció utolsó lépése, a kategorizáció a tagelés esetében elmarad.

A web 2.0-s indexelés tipikusan a kollektív intelligencia (collective intelligence, más megfogalmazásokban: the wisdom of crowds ‘a tömegek bölcsessége’, crowdsourcing³) használatához kötődik: olyan különböző emberek működnek decentralizáltan együtt, akiknek sem közös tudásuk, sem (valódi) közös céljuk nincsen, de együtt intelligensebbek, mint külön-külön (vö. Surowiecki 2005). A tömegek bölcsessége gyakorta problémákhoz, hibás címkékhez, ismétlődésekhez vezet. Megfigyelések szerint minél nagyobb a csoport, annál több hiba fordulhat elő a címkék között. Ennek tudatos elkerülésére szolgál a darwini metaforával „tag gardening”-nek, ‘címké kertészkedés’-nek nevezett folyamat, a címkék – elsősorban utólagos – rendezése, rendben tartása, strukturálása, a két-értelműségek kiküszöbölése [235–47].

Összességében a felhasználó generálta digitális metaadatok, a tagek legfontosabb előnyeik közé tartozik, hogy friss információkat jelenítenek meg, nem szükséges elkészítésükhöz előzetes standardizáció, a minőségértékelő tagek hozzáadott értéként jelennek meg, és a tagek nyelvi szempontból rugalmasak. Éppen ez utóbbi jelenti azonban a legfőbb hátrányukat: az emberi nyelv variabilitása (például szemantikai szempontból a homonimák, szinonimák, alá- és fölérendeltségi viszonyok; írástechnikai szempontból a különböző írásváltozatok, esetleg helyesírási hibák) és a használt szókincs ellenőrizetlensége megnehezítik és lelassítják a keresési folyamatot. Mindezen problémák feloldására és a használhatóság, a keresési hatékonyság növelésére félautomatikus vagy manuális javításra, a címkerendszer tudatos újrastrukturálásra van szükség. A tageknek kiemelkedő szerepük van a multimédiás digitális tartalmak megtalálásában: hiszen a minimális információt tartalmazó cím mellett a keresőrendszerek számára használható verbális adatokat nyújtanak, vagyis új elérési utakat nyitnak.

Isabella Peters alapos, sok szempontra kitérő, nagy ívű, de a sok példával és illusztrációval érthetővé, követhetővé tett munkája ajánlható könyvtár- és információtudományi, továbbá informatikai szakembereknek; a szociális szoftverek, a közösségi oldalak, a tagelés, a tartalomszolgáltatás és az információkinyerés iránt elméleti vagy gyakorlati szempontból érdeklődőknek.

³ Itt érdemes megemlíteni a hálózatkutató Barabási Albert-László 2012 nyarán folyó projektjét, amelyben az általa vezetett kutatás eredményeit folyamatosan közzéteszik az interneten, és a hozzászólások alapján változtatnak rajta. Az idegen nyelvekre való fordítást szintén a crowdsourcing módszerével tervezik, egy próbafordítás után gyakorlatilag bárki fordíthat fejezeteket a készülő kötetből. http://network.blog.hu/2012/07/30/fordisuk_kozosen_barabasi_albert-laszlo_uj_konyvet_kozosegi_kollaboracio_crowd_sourcing [2012. 08. 11.].

SZAKIRODALOM

- Dye, J. 2006. Folksonomy: A Game of High-tech (and High-stakes) Tag. *EContent*, April, 38–43.
- Feinberg, M. 2006. An Examination of Authority in Social Classification Systems. *Proceedings of the 17th Annual ASIS&T SIG/CR Classification Research Workshop*. Austin, Texas, USA.
- Gruber, T. 2005. *Ontology on Folksonomy: A Mash-up of Apples and Oranges*. <http://tomgruber.org/writing/ontology-of-folksonomy.htm> [Int'l Journal on Semantic Web & Information Systems, 3(2), 2007. Originally published in 2005, this is a rebuttal to a popular anti-ontology blog, with a constructive call to action. [Elérhető: 2012. 08. 11.]
- Hayes, C. – Avesani, P. – Veeramachaneni, S. 2007. An Analysis of the Use of Tag sin a Blog Recommender System. *Proceedings of IJCAI 2007 Hyderabad, India*, 2772–7.
- Kellog Smith, M. 2006. Viewer Tagging in Art Museums: Comparisons to Concepts and Vocabularies of Art Museum Visitors. *Proceedings of the 17th Annual ASIS&T SIG/CR Classification Research Workshop*, Austin, Texas, USA.
- Müller-Prove, M. 2008. Modell und Anwendungsperspektive des Social Tagging. In: B. Gaiser–T. Hampel–S. Panke (eds.): *Good Tags–Bad Tags: Social Tagging in der Wissenschaftsorganisation*. Münster–New York–München–Berlin: Waxmann, 15–22.
- Nicholas, D. – Rowlands, I. 2008. In Praise of Google. *Library & Information Update*, December, 44–45.
- Smith, Gene 2004. *Folksonomy: Social Classification*. atomiq.org/archives/2004/08/folksonomy_social_classification.html [2012. 08. 11-én már nem elérhető ezen a címen.]
- Star, S. 1996. *Slouching toward Infrastructure*. Digital Libraries Conference Workshop.
- Surowiecki, J. 2005. *The Wisdom of Crowds: Why the Many are Smarter than the Few and how Collective Wisdom Shapes Business, Economies, Societies, and Nations*. New York, Anchor Books.
- Vander Wal, Thomas 2004. *Feed on This*. <http://www.vanderwal.net/random/en-tryssel.php?blog=1562> [2012. 08. 11-én már nem elérhető ezen a címen.]

Veszelszki Ágnes
 egyetemi tanársegéd
 ELTE BTK
 Mai Magyar Nyelvi Tanszék

Vig István: Verancsics Faustus Dictionariuma a korabeli európai kontextusban. Segédkönyvek a nyelvészet tanulmányozásához 134. Tinta Könyvkiadó, Budapest, 2011. 188 lap

A munka Vig István akadémiai doktori értekezésének bővített változata, amely a szerző közel egy évtizedes kutatását zárja le. Verancsics Faustus 1595-ben Velencében megjelent *Dictionarium quinque nobilissimarum Europae linguarum. Latinae, Italicae, Germanicae, Dalmatiae & Ungaricae* című szótárának mind a horvát, mind a magyar lexikográfia tekintetében nagy jelentősége van. Ez az első olyan szótár, amelyben a latin címszavak magyar és dalmát (tkp. horvát) jelentést, illetve értelmezést is kapnak. A *Dictionarium* azért is fontos és több szempontból is tanulságos munka, mert megbízható, hiszen szerzője mind az öt nyelvet jól tudta. Vig István a kutatókat és az érdeklődők szélesebb körét is érintő olyan izgalmas kérdésekre keres választ, mint a szótár használhatósága, a szerző nyelvismerete, esetleges forrásai stb.

A kötet rövid szerzői előszóból, öt nagy fejezetből (1. Bevezetés, 2. A szótár megbízhatósága, 3. Verancsics nyelvtudása, 4. A szótár forrásai, 5. Összefoglalás), valamint a rövidítések jegyzékéből, bibliográfiából és függelékből áll. Az első fejezetben átfogó képet kapunk az európai szótárirás történetéből, illetve a többnyelvű szótárak megjelenését mozgató szellemi áramlatokról és technikai lehetőségekről, mint a humanizmus, a könyvnyomtatás elterjedése, a reformáció és ellenreformáció, valamint az Európa-szerte kibontakozó interkulturális kapcsolatok (11). A mindezek következtében kibontakozó idegen nyelvek iránti érdeklődés is kedvezően hatott a szótárkiadásra.

Az európai lexikográfiai kitekintés után a szótárban szereplő nyelvek (olasz, német, horvát és magyar) helyzetéről tájékozódhatunk. Az 1.1.5. (14–6) alfejezet részletesen mutatja be az 1594-ig megjelent többnyelvű szótárakat, a köztük való eligazodást három táblázat segíti. A többnyelvű szótárak szélesebb perspektívájából kilépve tájékozódunk Verancsics szótárának a horvát és magyar szótárirodalomban elfoglalt helyéről. A horvát lexikográfia történetében Verancsics *Dictionariuma* azért is kiemelkedő, mert ez az első szótár, amelynek a címében szerepel a dalmát (tkp. horvát) elne-